

УДК 373.2-051:005, 336.2

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.6>

Ірина ТОМАШЕВСЬКА

кандидат педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, пр. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0002-6853-387X

Бібліографічний опис статті: Томашевська, І. (2021). Самоефективність як акмеологічний інваріант професіоналізму фахівців дошкільної освіти. *Acta Paedagogica Volynienses*, 3, 35–42, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.6>

САМОЕФЕКТИВНІСТЬ ЯК АКМЕОЛОГІЧНИЙ ІНВАРІАНТ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена вивченню актуальної проблеми розвитку професіоналізму фахівців дошкільної освіти.

Результативність ефективного процесу формування фахівця дошкільної освіти визначається його активністю в реалізації особистісно-педагогічного потенціалу, досягненнями професійної компетентності, соціально-особистісної зрілості та сформованістю самоефективності в межах професійної діяльності.

Самоефективність майбутнього педагога – головний аспект ефективності навчальної діяльності в усіх її формах та визначальний фактор формування компетентності фахівців дошкільної освіти. Низький рівень самоефективності значної частини обстежених студентів – майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти, свідчить про нагальну потребу його вдосконалення.

Акмеологічний підхід у процесі становлення професіоналізму фахівця дошкільної освіти є одним із актуальних підходів сучасності, які передбачають вивчення людини як цілісної особистості.

У статті наголошується на тому, що люди з високою самоефективністю ставлять перед собою адекватні цілі помірно високого рівня складності, що сприяє зміцненню самоефективності в процесі їх досягнення.

Підтверджено, що самоефективність є цілісним, багатокомпонентним, динамічним утворенням особистості. Це системний, чітко структурований феномен, що виконує певні функції у процесі професіоналізації майбутнього фахівця.

Зазначено, що оптимізувати процес розвитку самоефективності фахівця дошкільної освіти можна в межах акмеологічного супроводу його діяльності.

У статті обґрунтовано, що механізмами формування педагогічної самоефективності майбутніх фахівців дошкільної освіти є пізнання себе як майбутнього вихователя, рефлексія, самооцінка, саморегуляція.

Ключові слова: самоефективність, акмеологічний підхід, професійність, компетентність, фахівець дошкільної освіти.

Iryna TOMASHEVS'KA

Candidate of Pedagogic Sciences, Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli ave., Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0002-6853-387X

To cite this article: Tomashevs'ka, I. (2021). Samefektyvnist yak akmeolohichnyi invariant profesionalizmu fakhivtsiv doshkilnoi osvity [Self-efficacy as an acmeological invariant of professionalism of preschool education specialists]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 3, 35–42, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.6>

SELF-EFFICACY AS AN ACMEOLOGICAL INVARIANT OF PROFESSIONALISM OF PRESCHOOL EDUCATION SPECIALISTS

The article is devoted to the study of the current problem of professional development of preschool education specialists.

The effectiveness of the process of forming a specialist in preschool education is determined by his activity in the realization of personal and pedagogical potential, achievements of professional competence, social and personal maturity and the formation of self-efficacy in professional activities.

Self-efficacy of a teacher is a main aspect in the effectiveness of educational activity in all its forms and determining factor in the formation competence of preschool education specialists. In spite of that low level of self-efficacy of significant part of the examined students-future teachers was found, which indicates the urgent need for its improvement

Acmeological approach in the process of becoming a professional specialist in preschool education is one of the current approaches of today, which involves the study of man as a whole person.

The article emphasizes that people with high self-efficacy set adequate goals of moderately high level of complexity, which in turn helps to strengthen self-efficacy in the process of achieving them.

The article confirms that self-efficacy is a holistic, multicomponent, dynamic formation of personality. It is a systemic phenomenon that is clearly structured and performs certain functions in the process of professionalization of the future specialist.

It is noted that it is possible to optimize the process of development of self-efficacy of a preschool education specialist within the framework of acmeological support of his activity.

The article explains that the mechanisms of formation of pedagogical self-efficacy of future specialists of preschool education are self-knowledge of oneself as a future educator, reflection, self-assessment, self-regulation.

Key words: *self-efficacy, acmeological approach, professionalism, competence, preschool education specialist.*

Постановка проблеми. У поступі цивілізації особлива роль завжди належала активним, творчим особистостям, які, маючи здатність створювати інновації, були головними рушіями прогресу людства. Третє тисячоліття піднімає значення таких людей на нову висоту, адже в сучасному світі процвітання будь-якої країни безпосередньо залежить від можливості креативних членів суспільства, котрі мають широке коло інтересів і можуть реалізувати власний потенціал, діяльність яких забезпечує розвиток суспільства загалом.

У контексті такого твердження одними з концептуальних і визначальних положень модернізації сучасної вищої педагогічної освіти є підготовка майбутніх фахівців, готових до безперервного професійного саморозвитку, створення умов для розвитку професійно-педагогічного потенціалу та стимулювання прагнення до ефективної самореалізації.

Актуальність теми. Сучасна модель реформування освітнього процесу в українських ЗВО передбачає пошук ефективних шляхів підготовки майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти. Впровадження акмеологічного підходу в систему вищої педагогічної освіти, що забезпечується державним стандартом спеціальності «Дошкільна освіта», відповідає актуальним на сьогоднішній день тенденціям модернізації та реформування вищої школи в Україні. Зміни спрямовані насамперед на підвищення ефективності професійної підготовки фахівців дошкільної ланки освіти в умовах інтеграції в європейський освітній простір.

Сучасні тенденції реформування дошкільної галузі орієнтують на підготовку конкурентоспроможних майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, формування творчої та компетентної особистості з високою гуманітарною культурою, гуманістичним світоглядом, глибокими моральними цінностями й активною громадянською позицією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Акмеологічні засади у вищій освіті передбачають нові вимоги до професійних та особистісних якостей майбутніх фахівців дошкільної галузі. Суб'єктивне ставлення до професійної діяльності реалізується у зверненні особистості до своїх внутрішніх ресурсів, що є потенціалом розвитку, можливостей вибору і побудови певної стратегії діяльності, комунікації та поведінки.

Проблема самоефективності як чинника оптимізації навчальної діяльності студентів розкрита як у вітчизняних, так і в зарубіжних наукових дослідженнях (Кремешна, 2006; Макаренко, 2014; Фаст, 2012).

У наукових розвідках Н.Ф. Ліпінської доведено зв'язок між самоефективністю та успішністю в реальній діяльності особистості. Виявлено, що академічна самоефективність особистості позитивно пов'язана з навчальною успішністю і суб'єктивним добробутом, а соціальна самоефективність корелює з успішністю соціального функціонування (Ліпінська, 2014).

Водночас Д.О. Шапошник зазначає, що саме уявлення про власну компетентність, а не самі по собі вміння і здібності виступає необхідною мотиваційною умовою, що детермінує поведінку особистості та визначає ступінь наполегливості і завзятості під час оволодіння, а в подальшому – і під час виконання конкретних професійних дій (Шапошник, 2011).

Метою дослідження є аналіз феномена самоефективності як акмеологічного інваріанту професіоналізму фахівців дошкільної освіти.

Практика показує, що з урахуванням динамічних економіко-соціальних змін стає зрозуміло, що конкурентоспроможність фахівця педагогічної освіти, його професіоналізм вимірюється не лише обсягом фахових знань та вмінь, але і сформованістю низки особистісних характеристик – ініціативності, гнучкості, мобільності, впевненості, самоповаги, самоефективності.

Виклад основного матеріалу. Реформування системи вищої освіти України, перехід на нові стандарти професійної підготовки майбутніх фахівців, модернізація дошкільної освіти та навчально-виховної практики закладів дошкільної освіти, враховуючи сучасні вимоги, вимагають оновлення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти.

У своїх наукових розвідках вчений О.С. Семенов акцентує увагу на необхідності формування фахівця в галузі дошкільної освіти з компетентностями, що відповідають викликам сьогодення. На ринку освітніх послуг необхідний емоційно стійкий, висококваліфікований фахівець, який володіє техніками самовдосконалення, саморозвитку та самоефективності, спроможний долати суперечності у процесі виховання та духовного розвитку дітей дошкільного віку, має здібності до створення безпечного й комфортного освітнього середовища у закладі дошкільної освіти (Семенов, 2015).

На нашу думку, спроба вирішення цього питання може ґрунтуватися на переосмисленні детально розробленої у вітчизняній психології проблеми професійної самосвідомості фахівця, розглядуваної з інших позицій, а саме через вивчення самоефективності у професійній діяльності.

У наукових розвідках як вітчизняних, так і зарубіжних вчених розглядається поняття «самоефективність», що зумовлює визначальну можливість становлення особистості як активного суб'єкта своєї життєдіяльності, здатного адекватно оцінити свої можливості, здібності та ресурси, досягаючи максимально прийнятних для себе результатів у професійно-педагогічній діяльності.

У контексті цього аспекту метою вищої педагогічної освіти в Україні є не лише набуття фундаментальних професійних знань майбутніми фахівцями, а й формування в них готовності до подальшого професійно-особистісного саморозвитку та самореалізації.

Наукове обґрунтування поняття «самоефективність» (англ. *self-efficacy*) вперше було здійснено відомим американським психологом Альбертом Бандурою, одним із провідних представників соціально-когнітивного напрямку сучасної світової психології. Розроблену А. Бандурою соціально-когнітивну

теорію названо так через те, що в ній акцент робиться на особистісні когнітивні фактори. Згідно з соціально-когнітивною теорією, поведінкова реакція не є автоматичною відповіддю на зовнішні подразники, відповіді на стимули активізуються самою особистістю (Bandura, 1977).

А. Бандура визначає самоефективність як усвідомлення індивідом своєї здатності впоратись із специфічними завданнями і ситуаціями та визначити стратегію і спосіб своєї поведінки. Самоефективність тлумачиться ним як когнітивний механізм, за допомогою якого особистість регулює свою поведінку. Водночас вона (самоефективність) відображає особисте переконання людини про наявність в неї необхідних здібностей до певного виду діяльності і сприяє розвитку мотивації (Bandura, 1977).

Для розуміння концепції самоефективності значущими є наступні положення теорії особистості:

- людина – не лише об'єкт соціального впливу, але й активний суб'єкт поведінки і діяльності;

- вплив на людину навколишнього середовища переважно зумовлюється її поведінкою, пізнавальними процесами і здатністю до саморегулювання, тобто внутрішніми детермінантами;

- поведінка людини ситуаційно-специфічна, тому в неї існує не єдина, а множинна Я-концепція, причому на «авансцену» виходить то одна, то інша, залежно від ситуації. З огляду на це уявлення про деяку глобальну Я-концепцію є непродуктивним;

- уявлення про себе, що склалися в людини на основі самосприйняття та самооцінки, виконують регулювальну функцію, завдяки якій особа здатна самостійно вибудовувати стратегії своєї діяльності і власного розвитку, управляти власним життям (Bandura, 1995).

Таким чином, А. Бандура підкреслює, що самоефективність має дві важливі особливості. З одного боку, виступає не особистісною рисою, а як судження суб'єкта про свої здібності виконувати певну діяльність; з іншого, є не глобальною, а специфічною його особливістю.

Наголошується на тому, що люди з високою самоефективністю ставлять перед собою адекватні цілі помірно високого рівня складності. Водночас люди з рівносильним рівнем здібнос-

тей, але з низькою самоефективністю обирають цілі зниженої складності. Отже, постановка адекватних цілей сприяє зміцненню самоефективності у процесі їхнього досягнення.

Уявлення про власну ефективність також впливає на вибір діяльності. Студенти з високою самоефективністю з готовністю обирають складні завдання, тоді як їхні ровесники з низькою самоефективністю схильні уникати труднощів.

У контексті професіоналізації суб'єктів у навчально-виховному процесі вищої школи самоефективність є важливою умовою успішного виконання дослідницької та пізнавальної діяльності студентів. Зокрема, у дослідженні І.С. Макаренка знаходимо сутнісну характеристику окремого виду самоефективності – навчальної самоефективності («самоефективності пізнавальної діяльності»), яка, на думку дослідниці, залежить від багатьох факторів та умов, серед яких домінуючими є потреби, мотиви та цілі особистості (Макаренко, 2014).

З огляду на наукові розвідки можна виділити три основні функції самоефективності як особистісної метаякості: функція самооцінки, що забезпечує виявлення і самодіагностику здатності до продуктивного вирішення визначених завдань; функція самоконтролю, що забезпечує підтримку мотивації у процесі вирішення завдань; функція самопідтримки, що забезпечує емоційний захист у процесі вирішення завдань та після отримання результату (Бондарчук, 2015; Кремешна, 2010; Кричевський, 2001; Фаст, 2012).

Реалізація зазначених функцій забезпечується сформованістю компонентів самоефективності. Варто зауважити, що компоненти самоефективності визначені та обґрунтовані у наукових працях Т.І. Кремешної.

Дослідниця в структурі самоефективності виділяє такі компоненти:

– когнітивно-рефлексивний, утворений системою професійних знань про самого себе та свої професійно важливі якості, які є частиною професійної Я-концепції;

– емоційно-оцінний (сукупність самооцінок як результат осмислення наявних у себе професійно важливих якостей та їх зіставлення з якостями «ідеального фахівця», на основі чого складається емоційно-ціннісне ставлення до себе як до професіонала);

– регулятивно-поведінковий, представлений як рівень прагнень у професійній сфері, що виявляється у бажанні реалізувати себе як професіонала (Кремешна, 2010).

Принциповим моментом концепції самоефективності є те, що віра у власну здатність впоратися з певним видом діяльності – необхідна мотиваційна умова. Привабливості результату і віри в позитивний результат (очікування результату) недостатньо для активізації мотивації суб'єкта.

Інакше кажучи, самоефективність полягає в тому, наскільки компетентною почуває себе людина, виконуючи ту чи іншу діяльність.

Звісно, щоб оцінити власну ефективність, людина повинна мати певні уявлення про себе, свої якості, здібності, знання і вміння; вона має оцінити, наскільки вони у неї розвинені чи сформовані, порівняно з необхідними їй особистими стандартами. Таким чином, самоефективність базується на самосприйнятті та самооцінці, але з ними не отожднюється.

Відповідно до теорії А. Бандури самоефективність формується впродовж життя під впливом різних факторів. Дослідник виділив три основних джерела інформації про власну ефективність – це особистий досвід досягнень в діяльності, непрямий, або чужий досвід та вербальні переконання.

Особистий досвід досягнень має найбільший вплив на самоефективність. Успіх, особливо досягнутий самостійно і за допомогою зусиль, допомагає людині повірити у власну здатність домагатися ще більших результатів і захищає від деструктивних реакцій на невдачі. Крім того, самоефективність, досягнута за допомогою особистого досвіду, зазвичай узагальнюється і переноситься на всі види діяльності: як професійної, так і позапрофесійної. А. Бандура зазначає, що для розвитку самоефективності необхідний досвід подолання труднощів завдяки наполегливим зусиллям, причому людина повинна сприймати успіх, що тісно пов'язаний з її стараннями (Bandura, 1977: 117).

Другим важливим джерелом самоефективності є *непрямий досвід*.

Спостерігаючи, як інші люди успішно вирішують різні завдання, особистість переконується в тому, що і вона здатна покращити результати діяльності. Водночас, якщо досвід

навколишніх виявиться невдалим, самоефективність індивіда може знизитися.

Особливо дієвим непрямий досвід є тоді, коли людина спостерігає за схожими за здібностями та можливостями людьми (живими моделями). Трапляється, що часто особа обирає для наслідування тих, хто значно відрізняється від неї здібностями і на кого вона прагне бути схожою (символічні моделі). Найкраще формуванню самоефективності сприяє наслідування одразу декількох різних моделей, які неодноразово й успішно справлялися з певними життєвими завданнями (Bandura, 1977).

Вербальні переконання – найпростіший та найдоступніший спосіб формування самоефективності. Найбільш часто зустрічаються такі форми переконання: навіювання, вмовляння, зворотний зв'язок і самонавіювання. З-поміж них варто виокремити зворотний зв'язок, що змушує людей докладати ще більших зусиль і досягати кращих результатів. Однак ефективність вербальних переконань не така висока порівняно з іншими джерелами. А. Бандура стверджує, що дія переконань досить слабка і короткочасна, до того ж, в окремих випадках переконання можуть мати і негативний вплив. Наприклад, спроби переконати людину в тому, що їй необхідно докласти зусиль для досягнення результату, імовірно, знижують, ніж підвищують самоефективність.

На підставі узагальнення основних наукових підходів зарубіжних та вітчизняних вчених до розуміння сутності феномена самоефективності «педагогічну самоефективність», як зазначає у своїх наукових розвідках О.Л. Фаст, визначено як системоутворювальну особистісно-професійну характеристику, що виявляється у готовності та здатності педагога мобілізувати сукупність особистісних якостей, кваліфікаційних знань, умінь та методичної майстерності з метою досягнення оптимальних результатів у педагогічній діяльності (Фаст, 2012).

В освітньому процесі ЗВО поняття педагогічної самоефективності взаємодіє (і тому значно трансформується) з іншими, характерними для цього процесу поняттями, такими як мета професійної підготовки, система, структура, методи, форми, засоби тощо. Утворюється складна ієрархія базисних понять, що пояснюють і теоретично забезпечують існування, рух

і розвиток системи, спрямованої на формування визначеної якості.

Таким чином, доцільно здійснювати структурування педагогічної самоефективності на основі розуміння системності цього поняття.

Будучи інтегральним особистісним утворенням, педагогічна самоефективність майбутнього фахівця у галузі дошкільної освіти залежить і від розвитку особистісних якостей та їх суб'єктивного ціннісного забарвлення.

І.О. Жадленко виокремлює такі якості особистості фахівця дошкільної освіти, як: толерантність, чуйність (дбайливість), чесність, життєрадісність, ретельність (дисциплінованість), високі запити, нетерпимість до недоліків, самоконтроль, раціоналізм (вміння логічно мислити), відповідальність (почуття обов'язку), вихованість, освіченість, широта поглядів, сміливість у відстоюванні думки, тверда воля (вміння наполягти на своєму), ефективність у справах (Жадленко, 2017).

Як показують результати дослідження, самоефективність впливає на установки і поведінку студентів, їхній психологічний добробут та є гарантією їхньої успішності в навчально-пізнавальному процесі, а отже, сприяє підвищенню їх готовності до майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Під час вивчення окресленої проблеми була встановлена кореляційна залежність рівня самоефективності в предметній діяльності й окремих об'єктивних і суб'єктивних показників, що характеризують певні результати процесу формування готовності майбутніх педагогів дошкільної ланки освіти до професійної діяльності.

Самоефективність є цілісним, багатокомпонентним, динамічним утворенням особистості. Вона представляє собою системний феномен, що чітко структурований та виконує певні функції у процесі професіоналізації студента.

У цьому контексті необхідно обґрунтувати структурні елементи самоефективності та їх формування в процесі підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності під час навчання у ЗВО.

Так, *самоефективність у предметній діяльності є самооцінною характеристикою готовності майбутнього фахівця дошкільної освіти до педагогічної діяльності в ЗДО*. Це усвідомлений вибір студентами майбутньої діяльності

та їхнє уявлення про те, що одержувані знання, вміння, навички, а також педагогічний досвід, що набувається в процесі навчання у ЗВО, вони зможуть успішно застосувати у майбутній професійній діяльності.

Діяльнісна готовність студента включає в себе мотиви поведінки і цілі, які він ставить перед собою, ставлення до майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Діяльнісна готовність майбутнього педагога дошкільної освіти складається з таких компонентів, що зумовлюють його успішну професіоналізацію, як: *когнітивний* (знання, вміння, навички, а також досвід педагогічної діяльності, що здобувають студенти в процесі навчання і зможуть успішно застосувати в майбутній професійній діяльності); *мотиваційно-ціннісний* (цінності, інтерес до обраної спеціальності, мотивація до навчально-пізнавальної діяльності, включаючи мотивацію до досягнення і переконання у власній самоефективності); *регулятивно-поведінковий* (наявність цілей, прагнення до успіху, зусилля, витрачені на його досягнення, самоорганізація, самоконтроль та саморегуляція).

Самоефективність у спілкуванні передбачає самооцінку комунікативної готовності майбутнього фахівця в галузі дошкільної освіти.

Вона свідчить про те, що студент – майбутній фахівець, має потенціал і досвід, які дозволяють йому бути компетентним у педагогічному спілкуванні, в поєднанні з упевненістю, що він зможе ефективно реалізувати комунікативні компетентності у ситуаціях взаємодії з дошкільнятами, батьками, колегами.

Наявність самоефективності в спілкуванні (комунікативної компетентності) дає можливість майбутнім фахівцям бути соціально адаптованими, налагоджувати успішні контакти та взаємодіяти з дошкільнятами, бути впевненими у собі.

Комунікативна компетентність майбутнього фахівця в галузі дошкільної освіти передбачає наявність знань, умінь, навичок, а також набутого досвіду практичної діяльності, що можна успішно застосувати в процесі взаємодії з іншими людьми, і включає такі компоненти, як: знання стратегії і тактики конструктивного спілкування; наявність вербальних і невербальних навичок спілкування; здатність розуміти інших людей і впливати на них;

вміння керувати собою; вміння організувати працю членів колективу, підтримувати гарні стосунки в колективі, уникати деструктивних конфліктів тощо.

Особистісна самоефективність завжди усвідомлюється людиною, тобто це феномен самосвідомості особистості.

Провідна роль у внутрішньому світі майбутнього фахівця належить самосвідомості, котру вчені визначають як свідоме когнітивне сприйняття й оцінку індивідом самого себе і думки про себе. Самосвідомість використовується для організації власної професійної діяльності, для відносин з навколишніми і спілкування з ними. Самосвідомість – складний системний процес усвідомлення й пізнання особистістю самої себе, розгорнутий у часі, що інтегрує внутрішній досвід людини із зовнішнім досвідом людства, спрямований на саморегулювання особистістю поведінки і діяльності, одночасно сприяючи конструюванню цілісності власного «Я». Самосвідомість – це образ себе і ставлення до себе, нерозривно пов'язане з прагненням змінити себе, досягти успіху.

Таким чином, самоефективність є цілісним, багатокомпонентним, динамічним утворенням особистості, яке поєднує в собі діяльнісні, особистісні та комунікативні характеристики. Це системний феномен, що має свою структуру та виконує певні функції в процесі професіоналізації студента.

Водночас розвивальний потенціал навчально-виховного процесу в закладі вищої освіти забезпечує можливість майбутнім фахівцям дошкільної освіти здобувати педагогічно-професійний досвід поетапно. Зокрема, на початковому етапі професіоналізації (1–2 роки навчання) майбутні педагоги набувають первинного педагогічного досвіду через його заміщення.

Водночас слід зауважити, що у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів дошкільної ланки освіти до професійно самоефективної діяльності потрібно враховувати те, що ефективність вербальних переконань не така висока, порівняно з іншими джерелами самоефективності.

Вагомим чинником формування педагогічної самоефективності майбутніх фахівців галузі дошкільної освіти є емоційна модальність професійно-педагогічних ситуацій. У соціально-

когнітивній теорії йдеться про те, що, отримуючи фізіологічний зворотний зв'язок від свого організму, людина може одержувати інформацію про рівень своїх здібностей. Якщо відчуваються спокій, підйом і жага діяльності, самоефективність підвищується, водночас як тривога, скутість, загальмованість чи страх діють зворотно.

Таким чином, забезпечення позитивної емоційної атмосфери під час розв'язання навчально-професійних завдань матиме опосередкований вплив на формування педагогічної самоефективності через розвиток пізнавальних інтересів майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти.

Пізнання себе як майбутнього вихователя – початковий етап на шляху до оволодіння педагогічною самоефективністю, який передбачає вивчення майбутніми педагогами дошкільної освіти своїх професійних здібностей та якостей, системи цінностей, професійних намірів, провідних мотивів і мотивацій здійснення педагогічної діяльності, особливостей процесів пізнання (відчуття, сприйняття, пам'яті, уваги, мислення, мовлення тощо).

Завдяки самопізнанню студент має можливість самостійно визначити, яких успіхів він може досягнути у педагогічній діяльності, а також проаналізувати можливості вдосконалення педагогічної самоефективності.

Самопізнання себе як вихователя ЗДО та вдосконалення педагогічної самоефективності може здійснюватися за допомогою рефлексії, що передбачає аналіз та роздуми студента над своїми професійними якостями, діями. На основі зазначених процесів самопізнання майбутній фахівець може перебудувати і скоректувати свої оцінки, ставлення, позиції, «конструювання» себе як самоефективного фахівця дошкільної освіти.

Самооцінка майбутніми вихователями власних особистісних та професійно необхід-

них якостей на основі зіставлення з еталоном та іншими студентами виконує важливу функцію у розвитку педагогічної самоефективності, виступаючи регулятором поведінки та впливаючи на рівень досліджуваного утворення.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, педагогічна самоефективність розглядається як основна детермінанта, що розкриває внутрішні ресурси майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти, збільшуючи потенціал самоствердження в професійно-педагогічній діяльності та життєдіяльності загалом. Самоефективність забезпечує безліч варіантів вибору для дій та дає можливість побудови результативної стратегії поведінки в різних предметних і комунікативних ситуаціях. Самоефективність не є ситуативною характеристикою особистості. Маючи високу самоефективність, педагог здатен максимально продуктивно реалізовувати свій внутрішній потенціал, розвивати себе як цілісну гармонійну особистість в будь-якому напрямі, зберігаючи при цьому фізичне і психічне здоров'я.

Таке розуміння феномена самоефективності дозволяє найбільш продуктивно і цілісно вибудувати освітній процес у закладі вищої освіти з використанням сучасних психолого-педагогічних технологій для ефективної підготовки майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти.

Все вищезазначене дає підстави підсумувати, що концепція самоефективності має значну наукову цінність. Перспективними, на нашу думку, є включення цього поняття до нових теоретико-методологічних контекстів, а також подальша розробка та обґрунтування концепції самоефективності у професійній діяльності фахівців педагогічної освіти, виявлення психолого-педагогічних умов її формування в процесі навчання у вищій школі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Bandura A. The exercise of personal and collective efficacy in changing societies Selfefficacy in changing societies. *Cambridge Univ. Press*. New York, 1995. P. 1–45.
2. Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavior change. *Psychological Review*. 1977. V. 84. P. 191–215.
3. Бондарчук О.І. Організаційно-професійні особливості самоефективності керівників освітніх організацій. *Проблеми сучасної психології* : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка ; Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Київ : Аксіома, 2015. С. 57–69.
4. Жадленко І.О. Формування професійно-етичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2017. 282 с.

5. Крешна Т.І. Професійна компетентність як складник педагогічної самоефективності майбутніх вчителів музики. *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*. 2006. Вип. 84. С. 60–64.
6. Крешна Т.І. Педагогічна самоефективність: шлях до успішного викладання : навчально-методичний посібник. Умань, 2010. 168 с.
7. Кричевский Р.Л. Самоэффективность и акмеологический подход к исследованию личности. *Акмеология*. 2001. № 1. С. 47–52.
8. Ліпінська Н.Ф. Самоефективність особистості як джерело її активності. *Вісник Одеського національного університету. Психологія*. Одеса, 2014. Т. 19. Вип. 1. С. 180–185.
9. Макаренко І.Є. Роль самоефективності педагога в забезпеченні його високих професійних досягнень. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. праць. Запоріжжя, 2014. Вип. 37. С. 263–269.
10. Семенов О.С. Розвиток творчої особистості фахівця дошкільної освіти у процесі професійної підготовки. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ* : зб. наук. праць РВЦ МEGУ ім. С. Дем'янчука. 2015. № 2 (14). С. 286–291.
11. Фаст О.Л. Формування педагогічної самоефективності майбутніх учителів початкових класів у професійній підготовці : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Волинський національний університет ім. Лесі Українки. Луцьк, 2012. 235 с.
12. Шапошник Д.О. Ресурси теорії самоефективності особистості у сучасній психології. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Психологія*. 2011. № 937. Вип. 45. С. 302–305.

REFERENCES:

1. Bandura, A. (1995) The exercise of personal and collective efficacy in changing societies Selfefficacy in changing societies. *Cambridge Univ. Press*. New York. P. 1–45.
2. Bandura, A. (1977) Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavior change. *Psychological Review*. V. 84. P. 191–215.
3. Bondarchuk, O.I. (2015) Orhanizatsiino-profesiini osoblyvosti samoefektyvnosti kerivnykiv osvitynih orhanizatsii [The organizational and professional features of self-efficacy of managers of educational organizations]. *Problems of Modern Psychology. Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University ; G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine*. Kyev : Aksioma. Issue 27. P. 57–69.
4. Zhadlenko, I.O. (2017) Formuvannja profesijno-etichnoi kompetentnosti majbutni vohovateliv doshkilnih navchalnih zakladiv u procesi fahovoi pidgotovki : dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Zaporizhzhja, 2017. 282 s.
5. Kremeshna, T.I. (2006) Profesiina kompetentnist yak skladova pedahohichnoi samoefektyvnosti maibutnih vchyteliv muzyky. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Pedahohichni nauky*. Issue 84. P. 60–64.
6. Kremeshna, T.I. (2010) Pedahohichna samoefektyvnist: shliakh do uspishnoho vykladannia : navchalno-metodychnyi posibnyk. Uman. 168 p.
7. Krichevskij, R.L. (2001) Samojeffektivnost' i akmeologicheskij podhod k issledovaniju lichnosti. *Akmeologija*. № 1. P. 47–52.
8. Lipinska, N.F. (2014) Samoefektyvnist osobystosti yak dzherelo yii aktyvnosti. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Psykholohiia*. Issue 1. P. 180–185.
9. Makarenko, I.Y. (2014) Rol samoefektyvnosti pedahoha v zabezpechenni yoho vysokykh profesiinykh dosiahnen *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*. Issue. 37. P. 263–269.
10. Semenov, O.S. (2015) Rozvitok tvorchoi osobystosti fahivecja doshkilnoi osviti u procesi profesijnoi pidgotovki. *Psihologo-pedagogichni osnovi гуманізації навчально-виховного процесу в школі та VNZ* : збірник наукових праць. № 2 (14). Rivne : RVC MEGU ім. С. Дем'янчука. S. 286–291.
11. Fast, O.L. (2012) Formuvannja pedagogichnoi samoefektyvnosti majbutnih uchiteliv pochatkovih klasiv u profesijnij pidgotovci : dis. kand. ped. nauk : 13.00.04 ; Volin. nac. un-t im. Lesi Ukrainki. Luck, Ukraina. 235 p.
12. Shaposhnyk, D.O. (2011) Resursy teorii samoefektyvnosti osobystosti u suchasnij psykholohii. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V.N. Karazina. Psykholohiia*. № 937. Issue. 45. P. 302–305.